

DEO OPTIMO MAX. QUÆSTIO MEDICA,

CARDINALITIIS DISPUTATIONIBUS

manè discutienda in Scholis Medicorum, die Jovis duodecimâ mensis

Aprilis, anno Domini M. DCC. LIII.

M. CAROLO PAYEN, Doctore
Medico, Præsides.

An Odoramenta salubria?

I.

INTER præcipua signa quibus advertere juvat ad æstimandam corporis humani sanitatem, non immeritò recensentur ea quæ petuntur ab humorum particulari naturâ & crasi, ab ipsorum per facilia vasa jugi & ordinato progressu: idque abundè præstitit usquedum Medicorum diligentia. Sed & simul pari cum studio rimari non desinunt principii activi naturam, scaturiginem, vias & regimen: quando quidem ab ipso in fluorem continuum resolvi universam liquidorum molem, ab ipso micare & convelli solidorum compagem, inde singula motu indefinenter agi, vitamque perennem quasi haurire suspicari datur. Hinc acrius de illo disquiritur, an sit particula quædam emanans ex universali motore qui mundum lætificat, calefacit & agitat, vitalia faciens ea quæcumque subierit? An sit tantum portio aliqua æbris nostris humoribus permixta, quæ longâ pariter elaboratione indigeat, priusquam ad primitivam suam sinceritatem, proindeque mobilitatem redeat, & tunc spiritus audiat. Utrumque suadere videntur actionis pernicietas & influxus potentia solis effectibus aucupandæ. Quoad illius scaturiginem & vias in corpore animali, ab ipso cerebro oriri, & nervorum ope ad singula puncta diffundi spiritum illum docet partium situs & fabrica, dum & hanc secretionem tanquam totius œconomix animalis objectum indicat. Quibus nam vero legibus subjaceat aura illa vitalis? Quonam ritu munera sua obeat? An aliis denuo committatur humoribus prioraque sua vestigia relegat? An tota perspiret, diffletur & pereat? Certe in præsentis rerum caligine absoluti quid effari temeritatis sane foret, si non imprudentiæ, argumentum. Deprehendimus saltem ex diversis, quas edit, functionibus, alias voluntatis imperio regi, alias interim injussas perfici, cum eâ tamen reciproca dependentiâ, ut distractis consumptisque ad alterutras spiritibus, cessantium vigor & alacritas minuatur, & prorsus quandoque evanescat, non sine suspitione evidentis illorum jacturæ, laboriosæque restaurationis. Quin ex perspectâ accuratori indagine, invisibilis illius motoris præstantia ad dirigendam animalem œconomiam, sensibilibus cæteris principiiis dignitatis plurimum decedat oportet. Jam complures huic primas deserunt in nutritionis ut & in generationis opere, quascumque secretiones moderatur & temperat. Ad morbos provocandos antiquitùs multum valere dicebatur. Cur nunc impar crederetur ad constituendum optabilem sanitatis gradum?

I I.

CUM sanitas in homine sit status cuique peculiaris nec à certâ definitâque humorum conditione pendeat, ita ut in quolibet sano eadem sint constanter & ad modum similia, quisque sanus judicatur, quandiu alacriter & cum robore respectu suæ temperiei suas exequitur functiones. Undenam autem robur illud, illa alacritas, uni-

A

formisque functionum constantia, num solis debeatur humoribus juxta exactam proportionem commixtis, an impressum à solidis mobilibusque organis motum & progressum sequatur? Orbicularis nasceretur catenatio ni ad unum punctum semper reduceretur, nempe ad primordiale corporum indolem, ipso generationis instanti à semine acquisitam. Insuper si attendamus ad novas formas & qualitates quas induunt liquida nostra, aut sibi relicta, aut diverso agitationis pressionisque gradu subacta, erit revera cur humani corporis mirabilem harmoniam, sanitatis generatricem, ad moderatorem unicum referamus, nempe ad principium motus, sive illud sit calor vitalis, sive sit spirituum animalium impetus & energia, cuncta sive solida sive fluida concutiens & penetrans. Non secus ac enim mare ventorum dominationi subest, fitque, prout flant, tranquillum modò, modo sollicitum, sic in corpus animale regnant spiritus, &, ut feruntur, viget aut rumpitur actionum vitalium pax & concordia. Igitur posito semel primigenio partium machinam componentium habitu, proportionalis scilicet floris in liquidis, tensionis vero in solidis, à motore principali, ut par est, abundanti & actuosius jugiter irruente, tota pendere videtur actionis æquabilitas & operum concentus. Nam si sat uber sit, si benè sit temperatus, si sufficienter renovetur, habebit à semetipso virtutem adventitia quæcumque molesta excutiendi, tum suscepta eliminandi alterandi-ve soluto particularum nocentium nexu, aliarumque interpolatione, figurà proinde & proprietate mutatis; quoties adæquata suis viribus opponentur obstacula. Hinc Hippocrati natura robusta omnia contemnere, solaque sibi sufficere dicitur. Id autem adeo instabilibus absolvit, ut plurimum, conatibus, ut vix sanitas labefactari aut commoveri percipitur. Cum autem præ sua vappiditate aut penurià minus est efficax, prævaleant illi insurgentium causarum effectus necessum est. Sæpè etiam evenire potest, ut aliunde determinato cursu quasdam ire vias affectet, & justo copiosior pleniora hæc loca agitet & offendat alibi sui desiderium relinquens. Sensim quoque ad nimiam activitatem, ob suam explosionem quasi igneam, potest evehi, aut abundantior turgere, hinc angit partes impatientes & inquietas exquisitori sensu. His periculis tentantur ingenua ad functiones exercendas robor & alacritas. Sic sanitas deteritur. Quidquid ergo spiritus promptè alere & recreare, quidquid virtutem illorum debilem intendere, abnormem corrigere, quidquid cursus inordinatos flectere valet, illud inter sanitatis præsidia locum obtinere meretur & salubre prædicari. Atque his titulis salubritatis laudem odoramenta sibi vendicabunt.

I I I.

EA corpora dicuntur odora quæ ex se emittunt particulas quasdam summè volatiles & spirituosas, quæ sensationis quamdam speciem in organo olfactui dicato valent excitare. Effluvia illa in quibusdam adeo sunt tenuia per se & levia, ut solius aëris fluctibus collisa exhalent: in aliis vero densioribus vinculis irretita, nares nusquam ferunt, priusquam vehementiori actione expedita fuerint. Hanc quidem ministrant ignis, aliique evolutionis modi tum sicci, tum humidi, priori congeneres, sæpè sola miscela, imò nonnunquam duorum corporum inolentium simplex connubium. Grata verò aut ingrata percipiuntur quatenus molestam aut blandam impressionem dant in nervos, nec absolute & per se talia dici possunt. Aëre subvecta quocumque pervadit cum eo recipiuntur suæ fragrantiz admodum tenacia: diversi quippe ex diversis plantis nec similes admodum ex duabus speciebus odores sparguntur. Refertur illa differentia ad spiritum rectorem, qui, juxta Cl. Boerhaavium, prorsus singularis in unoquoque stirpium genere, est inimitabilis omnino, neque arte producendus ullà, vires habens igitur sibi soli proprias, mirè tamen amicas nostris hominum spiritibus. Inter stirpes conclusus, illa vivificat, explicat, & facit accrescere, latentis adhucdum vitalitatis ultra modum particeps, sive in ipso germine iners & coactus languerit, sese dein redi-vivo calore expansurus, sive illum cum humore nutritio proferat tellus, aut aëri circum-

fulum attrahant uberius plantæ penetralia. Oleis; ut vocant; essentialibus inherere amat, illas attenuat, & attenuatas avolando secum abripit, hoc consortio sibi in se ipsum frænum injiciens, ibique sua recondens spicula. In plurimis suis effectibus ignis æmulus nervorum quæ tangit stamina leni primum titillatione muleet ac reficit. At si diuturnior aut vividior infideat, aut minus opportunè, tunc illa exsiccat, urit tandemque destruit. Quale nobis exemplum præbent olea quædam illo supra modum fœta. Nec suus deest animalibus ipsis Rector spiritus, cara alimentorum soboles, oleorum tenuissimorum hospes, odorumque parens, suis itidem proprietatibus in singulis divisus. Creditorum utrique paritas munerum communem originem assignare sinit: quin & facilis assimilatio larvis formarum deleta affinitatis fœdera renovat. Verùm cum spiritum rectorem in animalibus ex parte ab alimentis produci innuimus, absit ut illum confundere velimus cum spiritu sylvestri, qui ex *fermentescibilibus* primo instanti erumpit, immani suâ ferociâ suisque stragibus nobilis. Licet enim effluvis tum vegetabilibus, tum animalibus varias proprietates, variosque energię gradus concedamus, attamen ita per se delecteris denegamus, contenti dotes illorum limitibus circumscribi.

I V.

O DORAMENTA nervorum olfactoriorum furculis applicata sensationis motum illis imprimere nemo inficias ibit. Aliter quomodò definirentur? Ex illa sensatione intensiori aut remissiori oriri odorum suaveolentiam aut fetorem pronum velimus concludere: ut pote quod in genere ex hac alternâ commotione fluat sensus voluptatis aut doloris. Quantum autem ex irritatione prudenter dispensatâ juventur, concitentur, & regantur nervorum vibrationes & impetus docet Medicinæ scientia, omnia sive sana, sive morbosa tali commotione gubernari consistent. Superflua igitur humiditate laxati madescent nervi, diluti torpescant spiritus, præstò erit odorum potentissimorum stimulus, qui suscitatis narium nervis sparsas per universum corpus sensiferas fides alias juxta consensûs leges convellet. Patet enim hosce nervos cæteris respondere. Dein ex nativâ suâ subtilitate atomi odoratæ habiles erunt ad irrependum intra nervorum substantiam, hacque breviori viâ ipsis spiritibus miscbuntur, quos immediate adaugebunt. Aliàs poterunt circuitûs sanguinis ope deferri ad promptuarium spirituum, laboriosum horum commeatum uberius effficere & paratiorem, inter varios itineris sui tractus non otiosæ, suâque præsentia cuncta exhilarantes. Ea est enim corporis nostri porositas, ea est spirituosorum indoles, ut, quâquâ tangunt, viam sibi quærant & inveniant, sicque vires exhaustas aut collabentes statim reficiant. Ad hunc finem apud Antiquos invaluerat inter humanitatis officia, lassatos labore viarum pedes hospitum, languidos & difficiles artus calidâ prius lotos, unguento perfundere. Emergentes quoque è lavacris calidis oleis & unguentis suaveolentibus fovebant, tum ad conservationem, tum ad reparationem virium. In conviviis similiter caput & pectus ungebantur, ad præcavendos vini vapores ad superiora tendentes, tum ad recreandum cor animi domicilium, si Philotimo & Praxagoræ, illustribus Medicis, fides, ex Atheneo. Huc etiam revocare juvat coronarum, collarumque convivialium usum. Quin & corpus sustentare alimentique vices gerere effluvia illa docet Hippocrates pluribus locis de alimento (a). Notum & illud Democrito & ab eo usurpatum qui mortî devotus vitam sororis gratiâ per aliquot dies refocillavit & aluit, panem è furno calente naribus admo- to, juxta Diogenem Laertium (b), aut sola mellis evaporatione juxta Athenæum (c). Probant idem coquorum, lanionum & fartorum obesitas & bene curatæ cutis nitor, ex car- nium vaporibus. Huc insuper collimant Dodartiana experimenta in actis Regiæ Scien- tiarum Academiæ relata. (d) Longis foret expertos spirituum inebriantium, propriè dic- torum, effectus celeres, & vias recensere. Gravitas & dolor capitis, quem fortiter

(a) Pag. 196. Edit. Vanderlind. Principium alimenti spi- scius, quicumque verò adhuc velociori. (appositione) per- rictus, marces, os, guttur, pulmo, & reliqua respiratio. Ibid. olfactum. (b) In ejus vitâ. lib. IX. n. 43.

pag. 196. alimentum enim etiam spiritus est, . . . & in-

(c) Lib. 2, cap. 7.

(d) Tom. 1. pag. 150. & sequi.

olentium usus imprudens inassuetis accersit, uniformem illis omnibus & constantem agendi modum dissipare videtur, leveque differentias adumbrare. Sed illam crapulæ speciem cum prorsus & per incantamentum abigant non nullæ miasmatum odoriferorum classes, serenitatem & pacem nervorum systemati conciliare pares, nascitur ex vaporosarum particularum emanatione nova commoditas, duplex subsidii genus. Diceret alia illa suo habitu graveolenti, viroso, & tantum non nauseabundo interrompere radios, obscurare nitorem flammæ illius turbulentiæ, quæ nervos, fulguris instar percurrit (e). Fatendum tamen quod cuncta inter se actionis duratione conveniant, licet in effectuum varietate discrepent. Fluxa est & quam maxime labilis utrorumque virtus, nec ad longum tempus perseverans. Etenim aliam sustinere nequeunt conditio auxilii, teneritudo subiecti, & actionis ratio,

(e) Vid. præcipue Chymiam Boerhaav. p. 20. II. Tom. 2.

V.

CUM mira sit & pene stupenda redolentium corporum aëuositas, inquirere alienum non est, eccur aded vituperatus fuerit illorum usus, & quasi adacto iurejurando interdictus. Hic non eluere satagam convicia quibus onerantur ab iis, quos desuetudo aut male feriataë imaginationis error, reddunt insensos suavissimis odoribus. Grati enim fiunt statim ut spes aut necessitas jubet. Acrius multo ab iis abhorruerunt qui bellicam aut Philosophicam morum austeritatem professi sunt. Unguentis & oleis fragrantibus Asiæ populos omnium primos sese perluisse veri simillimum est, tum quod harum opum feracissima sit hæc regio, tum quod accolarum antiquitas & potentia eos ante alios effudit in luxum scientiarum, artium, omnigenumque commoditatum, ut ingeniosum parentem, ita cultorem assiduum. Quapropter Asiatici mores, ut corruptissimi, exoli fuerunt Græciæ legislatoribus & Philosophis. Proinde Lacedemonii unguentarios Spartâ ejecerunt, quod oleum corruptant. Solon sapiens vetuit legibus suis viros unguenta vendere (a). Ad bellum quippe unice attendens institutio hanc molliem respuebat, nec illam ferebat civium census tenuis. Græcorum imitatores Romanos dedecûere hi mores, donec privatorum sumptus & luxuria devictum orbem ulcisci cepit. Gallos pariter nostros belli potius quam pacis artibus deditos has omnes delicias & suavitates designatos fuisse legimus quandiu suas virtutes nesciverunt. Odoramenta inter feminiles munditias ablegaverunt, veluti animum & corpus frangere capaces: sibi tantum modò complacentes, si hostili cruore uncti conspicerentur, & non indecoro pulvere sordidi. Quam eandem iram in odoribus gesserunt omnes Philosophicæ sectæ, prædicantes omnimodam corporis curam abjiciendam esse, soliquæ virtuti adipiscendæ vacandum. Præterea, inquit cum Socrate (b), unguento servus ac ingenuus si madeat, odorem confestim plane eundem spirat. At qui liberali exercitatione conciliatur, & optimis institutis, & multo spatio temporis opus habet ut liberalis sit, atque jucundus. Interea tamen molissimum illo cultu delectatæ sunt constanter cunctæ nationes quæ ex Asiaticis tractibus genus suum duxerunt, aut æquali rerum potestate inclauverunt. Floccifecerunt incommoda quæ ex illo nasci opinantur adversarii. Nec absque iudicio? Quid enim, quæso, in non naturalibus innoxium erit, si perperam & incienter illo utaris? Accommodatiora & amica magis præsentî nervorum dispositioni felige odoramenta, ab iis quæ ferre recusat cautus abstine, iisdem nec promiscuè, nec continenter fruire; in iis voluptatem, in iis solacium, in iis auxilium invenire dabitur,

(a) Athen. lib. 15. pag. 886.

(b) Apud Athen. ibid.

Ergò Odoramenta Salubria.

Proponebat Parisiis AMABILIS CHOMEL, Parisinus, Saluberrimæ Facultatis Medicinæ Parisiensis Baccalaureus, A. R. S. H. 1753.

A SEXTA AD MERIDIEM.

Typis Viduæ QUILLAU, Universitatis & Facultatis Medicinæ Typographi, 1753.